

DE MOLLUSKEN VAN FORT ABCOUDE

A.D.P. van Peursen

The molluscs of Fort Abcoude

On request of the corporation (Stichting Fort Abcoude) two times fieldwork was done. In total 55 different species of molluscs were found (terrestrial and freshwater). For an area of 8 hectare (of which 3 hectare freshwater) an considerable number thanks to the different biotopes.

Fort Abcoude is a part of the former line of defence around Amsterdam.

Inleiding

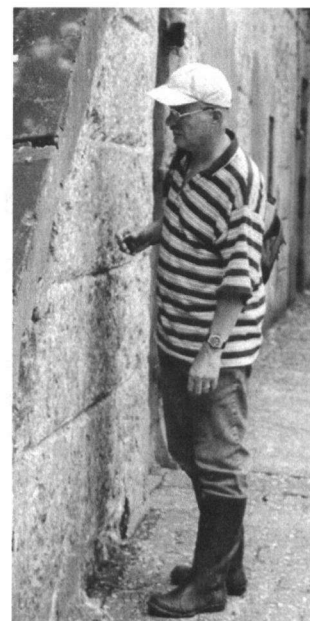
Dit overzicht van de aangetoonde mollusken¹ is gebaseerd op twee veldexcursies. De eerste door Rykel de Bruyne & Tello Neckheim op 22 juni 2002 en de tweede door een groep enthousiaste NMV-leden en introducés op 7 juni 2003. Beide veldexcursies zijn uitgevoerd door leden van de Nederlandse Malacologische Vereniging (NMV). In het kader van het Atlasproject Nederlandse Mollusken vinden dergelijke inventarisaties in geheel Nederland plaats.

De volgende personen maakten deel uit van de groep van 7 juni 2003; Robert Cok, Colette van Dijk, Gab Mulder, Anthonie & Dorine van Peursen, Michiel Schipper, Ronald Seitzinger en Gerard Sonneveld. Daarnaast heeft Menno Soes de toegestuurde naaktslakken anatomisch gedetermineerd, waarvoor uiteraard dank.

De inventarisaties hebben plaatsgevonden op verzoek van de heer dr. A.A. Sterk en zijn verwerkt in het totale inventarisatie overzicht van de flora en fauna van het Fort Abcoude (zie Sterk 2004). De heer Sterk is de contactpersoon van de Stichting Fort Abcoude voor alle zaken die betrekking hebben op de flora en de fauna.

Fig 2: Gab Mulder zoekt op een van de muren van het Fort.

De gevonden soorten

Het voor dit gebied (oppervlakte 8 ha waarvan 3 ha water) relatief grote aantal gevonden soorten (55) wordt verklaard door de aanwezigheid van de verschillende biotopen, met de daarmee verbonden verschillende vegetatievormen en vochtigheidsgraad². Ook het aquatische milieu werd op meerdere plaatsen bemonsterd. Voor een beter inzicht is het zeer zeker de moeite waard om nog eens strooiselmonsters te verzamelen bij de verschillende gebouwen en het bagger te onderzoeken nadat de gracht geschoond is.

Op de plattegrond van het fort zijn globaal de plekken aangegeven die zijn onderzocht op 7 juni 2003 en zijn ter oriëntatie een aantal coördinaten aangegeven (Fig. 5). Voor overzicht van de gevonden soorten wordt verwezen naar tabel 1. Hierna volgen nog een aantal aanvullende opmerkingen.

Op de begroeiing (onder struiken en op bladeren) werden met name de soorten *Arianta arbustorum* (Linnaeus, 1758), *Cepaea nemoralis* (Linnaeus, 1758) en *Trichia hispida* (Linnaeus, 1758) gevonden. Onder dode bladeren de soort *Oxychilus draparnaudi* (Beck, 1837) terwijl in strooiselmonsters de soorten *Carychium minimum* Müller, 1774, *Discus rotundatus* (Müller, 1774), *Oxychilus alliarius* (Miller, 1822), *Trichia hispida* (Linnaeus, 1758) en *Zonitoides nitidus* (Müller, 1774) zaten en op de muren werd de soort *Discus rotundatus* (Müller, 1774) gevonden.

Uit de familie: Cochlicopidae zijn de soorten *Cochlicopa lubrica* (O.F. Müller, 1774) en *Cochlicopa repentina* Hudec, 1960 gevonden. De eerstgenoemde soort heeft de voorkeur voor een aanzienlijk vochtiger biotoop dan de tweede. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat er een nog niet opgeloste discussie plaatsvindt met betrekking tot de *Cochlicopa* soorten in Nederland. Familie: Succineidae; ook van deze familie zijn twee

Fig 3: Gab Mulder en Robert Cok verzamelen per boot in de gracht van het Fort Abcoude.

soorten aangetroffen: *Succinea putris* (Linnaeus, 1758) en een soort uit het geslacht *Oxyloma*, bij deze aangeduid als *Oxyloma elegans/sarsii* (anatomisch onderzoek is nodig om de exacte soort te bepalen). In tegenstelling tot de soorten van de familie Cochlicopidae, kunnen

deze soorten in hetzelfde vochtige biotoop gevonden worden, al leeft de laatstgenoemde soort vaak op nog iets drassiger plaatsen. Meestal zijn deze soorten te vinden op stengels van waterplanten die in het water staan. Soms (niet waargenomen bij Fort Abcoude) worden ze ook gevonden op bladeren van waterplanten (o.a. waterlelie *Nymphaea alba*) die in het water drijven.

Onder water tussen de buitenste bladeren van de hiervoor genoemde stengels van waterplanten is de soort *Acroloxus lacustris* (Linnaeus, 1758) gevonden (zie de fig. 3). Tussen de wortels van planten die vast zaten op een houten beschoeiing ca. 20 cm. onder water werd de soort *Sphaerium corneum* verzameld. Deze soort kwam in behoorlijke aantallen voor.

Fig. 4: Antonie van Peursen verzamelt *Acroloxus lacustris* van stengels van waterplanten

Ook de vondsten van de zoetwatersoorten uit de familie Unionidae *Unio pictorum* (Linnaeus, 1758), *Unio tumidus* Philipsson, 1788 en *Anodonta cygnea* (Linnaeus, 1758) forma *cellensis* vermeldenswaard. Met name laatstgenoemde soort kent namelijk een parasitair larvestadium (glochidiën) waarvoor zoetwatervissen als gastheer dienen. De aanwezigheid van deze soort geeft dus een indicatie over de waterkwaliteit.

Literatuur

- BRUYNE, DE R.H., R.A. BANK, J.P.H.M. ADEMA & F.A. PERK, 1994, Nederlandse Naamlijst van de weekdieren (Mollusca) van Nederland en België
GITTENBERGER, E. & A.W. JANSSEN (RED.), 1998, De Nederlandse Zoetwatermollusken.
JANSSEN, A.W., 1975, Systematische lijst van Nederlandse recente en fossiele mollusken.
STERK, A.A. REDACTIE, 2004, Het Fort Abcoude in stelling voor het natuurbehoud, Inventarisatie van flora en fauna uit de jaren 1996 - 2003
STICHTING FORT ABCOUDE, 2001, Het Fort Abcoude, Geschiedenis en Natuur

Adres van de auteur
Tarweakker 65
2723 TB Zoetermeer
e-mail peursenv@tiscali.nl

¹ Wanneer een soort niet wordt gevonden wil dat niet per definitie zeggen dat een bepaalde soort er niet leeft. Uiteraard

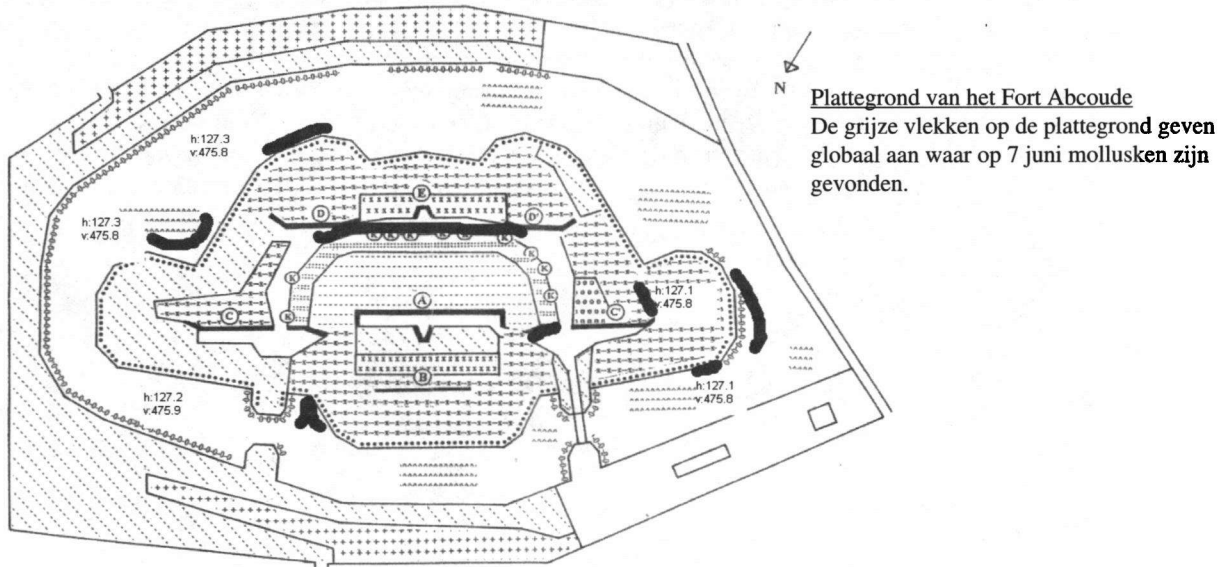
is het voorkomen van een soort wel afhankelijk van het biotoop (de leefomgeving)

moenie weer was het nogal droog waardoor veel soorten wegkruipen.

² Op 7 juni 2003 waren de weersomstandigheden voor het zoeken van landmollusken niet erg gunstig. Door het

Fig. 5: Plattegrond van het Fort Abcoude

De grijze vlekken op de plattegrond geven globaal aan waar op 7 juni mollusken zijn gevonden.

Plattegrond van het Fort Abcoude
De grijze vlekken op de plattegrond geven globaal aan waar op 7 juni mollusken zijn gevonden.

Tabel 1: De gevonden soorten land- en zoetwatermollusken tijdens de NMV-exkursie te Fort Abcoude

Soort	Nr.#	B&N	NMV	L	ZW	Soort	Nr.#	B&N	NMV	L	ZW
<i>Unio pictorum</i>	8500	*	*		*	<i>Physa fontinalis</i>	66100	*	*		*
<i>Unio tumidus</i>	8600	*	*		*	<i>Cochlicopa lubrica</i>	66300	*	*		*
<i>Anodonta anatina</i>	8700		*			<i>Cochlicopa repentina</i>	66500	*	*		*
<i>Anodonta cygnaea cellensis</i>	8810	*	*		*	<i>Vertigo pyrmaea</i>	67600	*	*		*
<i>Dreissena polymorpha</i>	22000	*	*		*	<i>Vallonia costata</i>	68400	*	*		*
<i>Pisidium spec.</i>		*	*		*	<i>Oxyloma elegans s.s.</i>	07010x	*	*		*
<i>Pisidium subtruncatum</i>	24200		*		*	<i>Succinea putris</i>	70300	*	*		*
<i>Musculium lacustre</i>	24500	*	*		*	<i>Discus rotundatus</i>	71000	*	*		*
<i>Sphaerium corneum</i>	24700	*	*		*	<i>Arion ater/rufus</i>	07140x	*	*		*
<i>Viviparus contectus</i>	35200	*	*		*	<i>Arion circumscriptus s.l.</i>	07150x	*	*		*
<i>Valvata piscinalis</i>	35500	*	*		*	<i>Arion distinctus</i>	71750		*		*
<i>Potamopyrgus antipodarum</i>	37400	*	*		*	<i>Arion intermedius</i>	71900	*			*
<i>Bithynia leachii</i>	37800	*	*		*	<i>Vitrina pellucida</i>	72200	*	*		*
<i>Bithynia tentaculata</i>	37900	*	*		*	<i>Aegopinella nitidula</i>	72800	*	*		*
<i>Carychium minimum</i>	62600	*	*	*		<i>Oxychilus alliarius</i>	73200		*		*
<i>Carychium tridentatum</i>	62700	*	*	*		<i>Oxychilus cellarius</i>	73400	*	*		*
<i>Acroloxus lacustris</i>	63100	*	*		*	<i>Oxychilus draparnaudi</i>	73500	*	*		*
<i>Galba truncatula</i>	63200		*			<i>Zonitoides nitidus</i>	73800	*	*		*
<i>Lymnaea stagnalis</i>	63300	*	*		*	<i>Boettgerilla pallens</i>	73900	*			*
<i>Radix auricularia</i>	63600	*	*		*	<i>Deroceras laeve</i>	74400	*			*
<i>Radix ovata s.l.</i>	06380x	*	*		*	<i>Deroceras reticulatum</i>	74500	*	*		*
<i>Stagnicola palustris s.l.</i>	06400x	*	*		*	<i>Limax maximus</i>	75200	*	*		*
<i>Anisus vortex</i>	64500	*	*		*	<i>Trichia hispida</i>	77300	*	*		*
<i>Bathymphalus contortus</i>	64900	*	*		*	<i>Arianta arbustorum</i>	77700	*	*		*
<i>Gyraulus albus</i>	65000	*	*		*	<i>Cepaea nemoralis</i>	78000	*	*		*
<i>Planorbarius corneus</i>	65500	*	*		*	<i>Helix aspersa</i>	78300		*		*
<i>Planorbis planorbis</i>	65700		*		*						